

JAARVERSLAG 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Bestuurssamenstelling	2
Interne organisatie	3
Activiteiten	3
Externe contacten	4
Publiciteit	5
Website	5
Financieel jaarverslag	6
Balans per 31 december 2021	8
Activiteitenplan 2022	9

VOORWOORD

Stichting Wederzijds wil mensen stimuleren om op allerlei manieren meer bewust om te gaan met het maken van keuzes rondom het sterven. Zij vindt daarbij haar inspiratie bij de antroposofie en De Christengemeenschap. De middelen die stichting Wederzijds voor dit doel gebruikt zijn o.a.: uitdiepen van actuele, maatschappelijk levende, thema's rondom leven en sterven, informatie verstrekken op haar website, en het organiseren van conferenties en workshops. Daarbij staan de volgende thema's centraal:

- De dood en ik – hoe bereid ik mij voor?
- Keuzes rondom het sterven – voorlichting rond natuurlijk sterven, versterven en euthanasie
- Begeleiding van de stervende met muziek, schilderen en euritmie
- Sacramentele begeleiding rond het sterven
- Verzorging van de stervende en de gestorvene
- Opbaren en waken
- Rouwen en gedenken
- Het leven na de dood
- Op weg naar een nieuwe geboorte

Wederzijds werkt mee aan publicaties (brochures, boeken). Daarnaast geeft zij een halfjaarlijkse Nieuwsbrief uit voor belangstellenden en donateurs.

In dit jaarverslag doet de Stichting verslag van haar activiteiten en van de gebeurtenissen die in 2021 hebben plaatsgevonden. Er wordt verantwoording afgelegd over haar financiën.

Het resultaat van de activiteiten in 2021 geeft vertrouwen om de verdere ontwikkelingen van de activiteiten van Stichting Wederzijds voort te zetten en uit te bouwen. Dat onze belangstellenden dat ook zo ervaren, blijkt uit de doorgaande groei van het aantal donateurs. Wederzijds heeft de ANBI-status.

De samenwerking binnen het bestuur verliep constructief en plezierig; zo ook de samenwerking met leden van de klankgroep.

BESTUURSSAMENSTELING 2021

Het bestuur bestond uit:

Joukje Pothoven – voorzitter

Ingrid Deij – secretaris

Thom Kloes – penningmeester tot juli 2021

Immanuel Baan – penningmeester vanaf juli 2021

Douwe van Houten – lid

Alexandra Buijsman – lid vanaf januari 2021

Wim Cornelisse – lid

Marc Obbens – lid tot augustus 2021

INTERNE ORGANISATIE

In het bestuur zijn de portefeuilles bij de verschillende bestuursleden ondergebracht. Bepaalde taken zijn door één of twee bestuursleden opgepakt. Er werd gewerkt met een bestuurlijke jaarcyclus en een activiteitenplan.

Aandachtsgebieden binnen het bestuur in het verslagjaar:

Organisatie workshops – PR en website – Redactie Nieuwsbrief – Verdieping – Zoeken naar samenwerking met andere organisaties – Samenwerken met de eigen Onderzoeksgroep.

De samenstelling van het bestuur is in 2021 sterk gewijzigd. Door het vertrek van Thom Kloes als penningmeester ontstond een vacature, die door Immanuel Baan vanaf juli werd ingevuld.

Adriaan Pijl moest, gedwongen door zijn ziekte, zijn positie in het bestuur loslaten.

Alexandra Buisman is met ingang van 2021 ingestapt in het bestuur.

Marc Obbens verliet het bestuur in november 2021.

Met de Klankgroep kwam het bestuur in 2021 vanwege de corona-maatregelen niet bijeen. Wel werden leden van de klankgroep benaderd om mee te denken over actuele inhoud voor de website. Zij kwam pas in februari 2022 weer bij elkaar.

ACTIVITEITEN

In het verslagjaar waren er minder activiteiten dan vooraf te overzien was, door de maatregelen om besmetting door corona te voorkomen. Enkele activiteiten waren wel aantrekkelijk voor potentiële deelnemers, zoals het organiseren van workshops om thema's uit het boek "Het maakt uit hoe je sterft" verder uit te diepen.

- Een lezing met gesprek door de Belgische arts *Luc Vandecasteele* in Veldhoven, rondom euthanasie, op 8 mei trok veel deelnemers.
- De derde workshop met *Jaap van de Weg* 'Ontwikkelen van inzichten en ervaringen rond het voortbestaan na de dood' kon op 18 en 19 juni doorgang vinden.
- Een goedbezochte workshop met *Jolien Wilmar*, met als thema de terugblik op de eigen biografie, vond plaats op 2 oktober in Zutphen.

Wederzijds heeft in september 2020 een nieuw orgaan opgericht: de *Onderzoeksgroep*. Aan deze groep werken een aantal artsen, een apotheker, een geestelijke en een organisatiedeskundige mee. Het doel is om bepaalde vragen op vak-niveau uit te diepen. Zo loopt er sinds 2021 onderzoek naar 'STED' – stoppen met eten en drinken, als alternatief voor euthanasie. Rond dit thema heeft een van de leden van de groep een enquête opgezet voor nabestaanden van mensen die door STED zijn overleden. Op de bericht over deze enquête in de nieuwsbrief kwamen veel reacties van mensen die van dichtbij een dergelijke vorm van overlijden hadden meegemaakt.

Ook werd er door deze groep onderzoek gedaan naar de spirituele gevolgen van de werking van de middelen ('medicijnen') die worden ingezet bij euthanasie.

Daarnaast is er een onderzoek gaande naar de bijzondere werking van Olibanum, een antroposofisch middel voor de stervensfase.

Een eerste activiteit die samenhangt met het onderzoek naar STED, een *scholingsdag* gepland in december 2021, voor professionals in de zorg onder auspiciën van de AAG (Academie voor Antroposofische Gezondheidszorg) moest vanwege corona worden uitgesteld tot januari 2022. Er was brede belangstelling voor. De hand-out van deze scholingsdag, een boekje met als titel 'Meerdere wegen bij het levenseinde – zoektocht naar inzichten' is inmiddels uitverkocht. De tekst van deze hand-out zal de basis vormen voor een boekje dat in 2023 zal verschijnen.

De *gesprekscafés* in Emmen, Driebergen en Zeist konden geleidelijk weer doorgang vinden. De cafés in Zutphen en Driebergen zijn in de loop van 2021 om uiteenlopende redenen gestopt.

In het najaar was er voor de mensen die betrokken zijn bij de gesprekscafés een intervisiemiddag, waar ervaringen met en tips voor deze gesprekken zijn uitgewisseld.

Er werd een stand bemand in oktober 2021 bij de jaarvergadering van de AViN, in Antropia.

In hetzelfde gebouw werd eind oktober het congresfestival 'Nieuw bakje Troost' georganiseerd, waaraan vanuit Wederzijds werd bijgedragen door twee maal een gespreksgroep te verzorgen.

Zowel in juni als in november zijn door twee leden van het bestuur in Zeist 3 gespreksavonden georganiseerd over de voorbereiding op het eigen sterven en de mogelijke vormgeving van de eigen uitvaart. Deze avonden werden door flink wat mensen bezocht.

Binnen het bestuur is aandacht voor allerlei aspecten en gevolgen van 'medicalisering van het levenseinde', zoals pijnbestrijding (keuze medicatie en de effecten daarvan), doorbehandelen of niet (bijv. invloed van chemotherapie op het sterfproces), de eigen keuze (durven loslaten, goed geïnformeerd kunnen kiezen), zingeving (aandacht voor het unieke van het eigen leven, omgaan met doodsangst), het motief van de vrijheid, de medische imperatief van de arts. Dit om in een later stadium rondom deze onderwerpen naar buiten te treden.

Belangrijk bleek in dit deels nog door corona getekende jaar dat de website up to date gehouden wordt. Steeds meer mensen weten deze te vinden.

- Een nieuw artikel van de bekende antroposofische arts Madeleen Winkler wordt veel bezocht.
- 'Zorg in de laatste levensfase', een brochure van Plegan Opleidingen over palliatieve zorg gezien vanuit de mogelijkheden van verpleegkundigen en therapeuten, kan via de website worden gedownload. De brochure bevat allerlei tips om ook als naaste een stervende liefdevol nabij te kunnen zijn.

EXTERNE CONTACTEN

- Wederzijds onderhoudt contact met het bestuur van de AViN (Antroposofische vereniging in Nederland), met de Medische sectie van de AViN en met De Christengemeenschap. Contacten verlopen momenteel vooral op persoonlijk niveau en rondom bepaalde projecten. Het streven is om dit meer structureel op bestuursniveau te laten verlopen. Dit blijft een aandachtspunt voor het bestuur van Wederzijds voor de komende jaren. Een van de bestuursleden van Wederzijds verzorgde een lezing bij de Herdenking van overleden leden van de Antroposofische Vereniging in Rotterdam.
- De Nieuwsbrief van Wederzijds is o.m. aan de secretariaten van zowel de Christengemeenschap, als de Antroposofische Vereniging in Nederland gestuurd. Van daaruit wordt hij weer verder verspreid aan contactpersonen in de regio's en de gemeenten.
- Voor workshops en nieuwe publicaties op de website naar aanleiding van het boek 'Het maakt uit hoe je sterft' is ook op persoonlijk niveau intensief samengewerkt met antroposofische artsen en met geestelijken van de Christengemeenschap.
- Wederzijds werkt al jaren samen met stichting Agora in Bunnik, onafhankelijk landelijk kenniscentrum en ondersteuningspunt voor palliatieve zorg. Wederzijds is stakeholder bij het initiatief 'Van betekenis tot het einde'. Het doel hiervan is een cultuuromslag te bewerkstelligen in de manier waarop er vanuit de samenleving en de politiek naar de oudere mens en het ouder worden wordt gekeken. In het manifest wordt gepleit voor een andere kijk op de laatste levensfase, waarbij meer wordt uitgegaan van waarden als vertrouwen, betrokkenheid en wederkerigheid. Belangrijk hulpmiddel daarbij is de nieuwe website van 'Van betekenis tot het einde': www.ikwilmetjepraten.nu Dit initiatief is ook betrokken bij een van de gesprekscafés; het logo van 'Van Betekenis' staat op de flyer.
- Samenwerking bestaat met het Landelijk Expertisecentrum Sterven, opgericht in 2016. Zo is over en weer een bespreking van een publicatie op de beide websites geplaatst. Er vond op bestuursniveau overleg plaats over hoe mee te doen met het maatschappelijk debat over het

wetsontwerp rondom 'Voltooid leven'. Het samenwerken met deze stichting verder uitbreiden is een voornemen van het bestuur voor 2022.

- In Zwitserland heeft de 'Arbeitsgemeinschaft Sterbekultur' in 2012 het 'Projekt Sterbekultur' opgezet. Op verschillende plaatsen in Nederland zijn hieruit voorlees-groepen voor gestorvenen ontstaan.
Van de verdere ontwikkelingen bij de Arbeitsgemeinschaft Sterbekultur houdt de voorzitter, Franz Ackermann, de stichting op de hoogte. Omgekeerd blijft ook contact vanuit Wederzijds belangrijk, bijvoorbeeld via de Nieuwsbrief. Doel: elkaar over en weer inspireren en op de hoogte houden van initiatieven. Eind 2021 hebben de organisatoren van het eerste uur hun post verlaten, in 2022 wil Wederzijds met de nieuwe dragende mensen contact zoeken. Uitwisseling rondom de Gesprekscafé's over leven en sterven in Zürich gaf een bredere kijk op het opzetten van deze initiatieven in Nederland.
- Stichting Wederzijds staat vermeld in de Uitvaart-Adressengids.
- Met stichting De Heraut bestaat contact, activiteiten van Hans Stolp die samenhangen met de thema's van Wederzijds komen in de agenda op onze website te staan.
- Er bestaat contact met het 'Bezinningshuis' in Den Dolder, een plek waar mensen zich op hun levenseinde kunnen bezinnen en waar cursussen e.d. kunnen worden georganiseerd. In 2020 is onder auspiciën van Het Bezinningshuis onderzoek van ZonMW gestart gestart: 'In gesprek met de burger'. Het is erop gericht te onderzoeken hoe bewustwording van en kennis over palliatieve zorg vergroot kan worden via informatiebijeenkomsten, in het kader van het vergroten van 'de eigen regie' van patiënten en hun familieleden. Bij dit onderzoek is ook een bestuurslid van Wederzijds betrokken.

PUBLICITEIT

In voor- en najaar is aan ± 900 belangstellenden de Nieuwsbrief verstuurd (grotendeels digitaal, enkele donateurs en enkele antroposofische instellingen krijgen op verzoek de Nieuwsbrief per post). In het verslagjaar is de Nieuwsbrief ook digitaal verzonden aan een aantal antroposofische instellingen in de gezondheidszorg.

Wederzijds heeft een eigen LinkedIn-account, waarop actuele zaken rond de thema's waarvoor Wederzijds zich inzet worden gepubliceerd voor een snel groeiende groep volgers. Een van de bestuursleden houdt dit account bij, andere bestuursleden sturen relevante informatie aan hem door.

WEBSITE

- De website van Wederzijds trekt steeds meer bezoekers.
- Bestuursleden en anderen zorgen voor het vermelden van relevante bijeenkomsten, zoals aankondigingen van lezingen, workshops, gedenkstunden voor gestorvenen, gemeente-avonden e.d. in heel Nederland.
- Er worden links geplaatst naar actuele publicaties in kranten en tijdschriften, naar Youtube-filmpjes e.d.
- Bij alles rondom de website wordt de wetgeving rond de privacy (AVG), die eind mei 2018 in werking trad, meegenomen.
- Het steeds actueel houden van de website is een belangrijk aandachtspunt.
- Verantwoording t.b.v. de ANBI-status is sinds 2013 in orde.

FINANCIEEL JAARVERSLAG

In 2021 is het penningmeesterschap overgegaan van Thom Kloes naar Immanuel Baan. Wegens omstandigheden heeft er geen warme overdracht plaatsgevonden. En is geen begroting van 2021 gemaakt door Thom en de financiële afronding van 2020 was in juni nog niet begonnen, laat staan afgerond. Hierdoor heeft de nieuwe penningmeester de financiën slecht overgedragen gekregen. De financiën van de stichting zijn niet zo complex dat dit een groot probleem opleverde echter heeft deze manier van overdracht wel gevolgen gehad in het tijdig opleveren van de jaarverslagen 2020 en 2021.

De toelichting en uitleg over de financiële situatie van de stichting van 2020 en 2021 zal daarom beperkt zijn.

Financieel jaarverslag 2021

Er is een kleine daling van de donaties ten opzicht van het voorgaande jaar. Het aantal donateurs blijft een aandachtspunt. We hebben dit jaar geen inkomsten gehad uit de verkoop van publicaties. Wel zijn er weer meer activiteiten georganiseerd ten opzichte van 2020 waardoor de inkomsten hierbij hogen zijn.

Wat opvalt in de kosten is de kostenpost "Website en PR algemeen". Het betreft hier deels de kosten voor de opmaak van de nieuwsbrief en aanpassingen aan de website sinds september 2019 tot en met december 2020. Deze kosten voor dat jaar bedragen € € 824,01. Deze kosten waren echter niet in de jaarrekening van 2020 opgenomen, maar wel in een "te betalen" post vermeld. Door het verleggen van deze kosten lijkt het resultaat van 2020 lager dan daadwerkelijk het geval is.

Het resultaat van boekjaar 2021 inclusief deze kosten van 2020 is een tekort van € 1.315,00.

Als we de openstaande posten uit 2020 hierin verrekenen dan zien we dat er over 2021 een tekort is van:

Resultaat 2021	€	1315,-
Te betalen 2021	€	39,10
Te betalen 2020	€	1133,-
Te ontvangen 2020	€	41,-
Per saldo	€	262,-

Dit resultaat komt overeen met de het verschil van het eigen vermogen op de balans van 2021 ten opzichte van 2020.

Het eigen vermogen van Stichting Wederzijds daalt hiermee van € 10.000,- op 31 december 2020 naar € 9.737 op 31 december 2021

Financieel jaarverslag 2021 – Stichting Wederzijds

Inkomsten	Credit	Werkelijk 2020	Werkelijk 2021
Donaties		€ 935	€ 870
Publicaties		€ 501	€ 41
Fondsen			
Activiteiten		€ 615	€ 1.248

Inkomsten totaal		€ 2.051	€ 2.158
------------------	--	---------	---------

Kosten	Debet	Werkelijk 2020	Werkelijk 2021
Bestuurskosten			
Kantoorkosten			€ 372
Boekhouding		€ 178	
Website en PR algemeen		€ 171	€ 1.162
Vergaderkosten			
Reiskosten bestuur		€ 218	€ 60
Overige kosten		€ 68	
Activiteiten			
Conferenties			
Workshops		€ 1.477	€ 950
PR activiteiten			€ 4
Sprekers honoraria			€ 665
Reiskosten overig			
Klank- en Onderzoeksgroep			€ 260
Overige activiteiten		€ 754	
Publicaties			
Kosten publicaties			

Uitgaven totaal		€ 2.866	€ 3.473
-----------------	--	---------	---------

		Begroot	Werkelijk
--	--	---------	-----------

Totaal inkomsten		€ 2.051	€ 2.158
Totaal uitgaven		€ 2.866	€ 3.473

Resultaat		€ 815-	€ 1.315-
------------------	--	---------------	-----------------

Triodosbank Triodosbank

		Begroot	Werkelijk
Begin saldo	1 januari 2021		€ 11.091,57
Huidige saldo	31 december 2021		€ 9.776,45
Credit		€ 2.051,00	€ 2.157,66
Debet		€ 2.866,00	€ 3.472,78
Resultaat		€ 815,00-	€ 1.315,12-

Balans Stichting Wederzijds

Balans Stichting Wederzijds per 31 december 2020

<i>Debet</i>		<i>Credit</i>	
	Bedrag		Bedrag
Bank	€ 11.092	Eigen vermogen	€ 10.000
Debiteuren	€ 41	Crediteuren	€ 1.133
Kas	€ 0		
	€ 11.133		€ 11.133

Balans Stichting Wederzijds per 31 december 2021

<i>Debet</i>		<i>Credit</i>	
	Bedrag		Bedrag
Bank	€ 9.776	Eigen vermogen	€ 9.737
Debiteuren	€ 0	Crediteuren	€ 39
Kas	€ 0		
	€ 9.776		€ 9.776

ACTIVITEITENPLAN 2022

- Bespreekbaar maken van het eigen leven en sterven. Daartoe inhoudelijke ondersteuning en uitwisseling van expertise bieden bij het opzetten van meer 'gesprekscafé's over leven en sterven' in de regio's, in de vorm van intervisie. Doel: vormen van een netwerk van gesprekscafé's op veel meer plaatsen in het land.
- Meedenken met en reageren op het maatschappelijke debat over de problematiek van mensen die denken klaar te zijn met hun leven (zog. 'voltooid leven').
- Verdere promotie van het boek 'Bruggen tussen leven en dood' van Iris Paxino.
- Voorbereiding uitgave van een kleine publicatie 'Meerdere wegen bij het levenseinde – zoektocht naar inzichten'.
- Rond het thema 'medicalisering van het levenseinde' informatie verzamelen en beleid ontwikkelen, samen met de Onderzoeksgroep van Wederzijds. Doel: patiënten bijstaan in het bewustzijn ontwikkelen voor het maken van eigen keuze(s) rond medicatie-gebruik en behandelingen. Daarnaast ook: aan verzorgenden manieren van waarnemen aanreiken om rond het levenseinde minder medicamenteus, meer vanuit medemenselijkheid en presentie te kunnen ondersteunen. Daarbij het inzetten van specifieke antroposofische complementaire zorg onder de aandacht brengen.
- Ontwikkelen van een adviesfunctie bij het begeleiden van zorgmedewerkers, wanneer bewoners van een instelling komen te overlijden.
- Voortgang PR-beleid: streven naar meer bekendheid van stichting Wederzijds in de samenleving en bij verwante organisaties. Middelen hiertoe:
 - publiciteit rond evenementen als de voorgenomen workshops
 - uitgave Nieuwsbrief in voor – en najaar
 - voortdurend actualiseren van de website
- Klankgroep uitbreiden met nieuwe mensen. De klankgroep komt jaarlijks 1-2 keer bijeen en bespreekt daar het beleid, activiteiten en vraagt feedback. Zoeken naar nieuwe samenwerkingsvormen.
- Samenwerking intensiveren met organisaties als Antroposana, Agora, de AViN en de Medische Sectie, de Christengemeenschap, het Landelijk Expertisecentrum Sterven, de Heraut, het Bezinningshuis, het NPV, Reliëf, en plaatselijke hospices.